

KABÁN ANNAMÁRIA
„Királyi pompában, beteljesedve”

Isméltés és ellentét Bartalis János
 versépítésében

Bartalis János a XX. századi magyar szabadvers egyik úttörője. A természet rajongó szeretetéről szóló verseit sokan Walt Whitman alkotásaihoz hasonlították. Kosztolányi Dezső ismeri fel tehetségét, és méltatja alkotóművészetét. Az első világháborút megjárt poéta tanítói és tanári oklevéllel a zsebében 1920-tól 1933-ig falun, a Dés melletti Alsókosályon él, ott gazdálkodik, és írja a természet közelségében bukolkáit, amelyek a természet dicséretét, a családi élet és a gazdálkodás örömeit szólaltatják meg. A természet modern vergiliusi énekesének is nevezik. Versei tele vannak sugárzó életörömmel, mámoros elragadtatással.

Bár szabadversei keresetlen egyszerűséggel szólnak, a legsikerültebbekből a ritmus, a zene, a dallam sem hiányzik. Ezt a hatást Bartalis ismétlésekkel teremti meg. Gyakoriak nála a teljes vagy részleges sorisméltések, a szó- és hangisméltések, de sokszor épít a mondatszerkezetek ismétlésére is. Szép példája ennek korai versei közül a *De különben csend van* című, amelyet a cím nyolcszori és a *csak* szócska sorozatos anaforikus ismétlése tagol. A vers zárlatát idézem: „Csak úgy tesz minden, mintha élne. / Csak úgy tesz minden, mintha szállna, / szállva-szállna, szállna. / Csak úgy tesz minden, mintha örökre / magába akarna bolondítani. / Én nem tudom miféle időszak van – / de mintha minden vágyna, szólna, / várva-vágyna, vágyna. // Én nem tudom, miféle időszak van – / csak olyan szép minden, / olyan végtelenül elragadó / és olyan mámoros. – / De különben csend van. / Határozottan csend van. / És te, bolondos fiúcska, mégsem / akarsz aludni. / Pedig ezeket leszámítva – / hidd el, hogy csend van. / Határozottan csend van.”

A kosályi versek egyik legsikerültebb darabja az 1930-ban írt *Aranygyümölcsös Kosály*, amely szintén ismétlésekre épül, s amelynek 55 sorát aranymetszés osztja két egyenlőtlen részre.

A 34 soros első szerkezeti egység a termést érlelő kosályi kert és a beérő határ gazdagságát tárja elénk.

Az eklogákra és antik bukolikákra jellemző párbeszéd formát imitáló megszólítással indul a köl-

temény. A megszólítás, variációsan, még kétszer tér vissza: először az első versszakot keretezi, majd a második versszakot indítja, s ezáltal a lírai én elragadtatásának intenzitását növeli: „Aranygyümölcsös Kosály! / Megjöttél sárguló terheddel, / koszorúsan állsz. / Csak most voltál rügyező ág, / csupasz fa, reménykedő ígérlet, / és már itt állsz megrakodva, / királyi pompában, beteljesedve, / cézári győztesen – / Kosály, kosályi kert!”

A megszólítás és a *megjöttél* igealak, amely a lírai én felszabadult örömét sugározza, egyúttal a kert megszemélyesítését is szolgálja. A „sárguló terheddel” szókapcsolat a beérettség, a megrakottság megidézője, a „koszorúsan állsz” pedig a természetben dúskáló állapot értékgazdagságát domborítja ki. A természet körforgását idéző sorok – „csak most voltál rügyező ág, / csupasz fa, reménykedő ígérlet, / és már itt állsz megrakodva” – a bennük rejlő ellentéttel annak a lenyűgöző gazdagságnak a kifejezését készítik elő, amelyet a „királyi pompában” és a „cézári győztesen” megfogalmazás érzékeltet. A *csak most* és a *már* időhatározó-szó, illetőleg a *voltál* múlt ideje és az *[itt] állsz* jelen ideje jelzi az idő múlását és az idő múlásával a természet körforgásának termést érlelő csodáját.

A vers második szakasza a kosályi kert királyi díszzeit számlálja elő. A látvány nagyszerűségét az itt ötször előforduló, anaforaként ismétlődő *látom* ige érzékelteti: „Kosályi kert! / Látom nemesen csillogó ékköveid / a lombok közt. / Látom függő briliánsaid, az aranykörtéket, / látom a pazar szilvafonatokat, / mint gyöngyfüzereket. / Látom a nagy birsalmákat és birskörtéket.”

A királyi pompa bemutatását művészi jelzők sora, metafora („nemesen csillogó ékköveid”; „függő briliánsaid, az aranykörtéket”), hasonlat („a pazar szilvafonatokat, / mint gyöngyfüzereket”) szolgálja.

A tér tágul. A szakasz zárlatában immár a kerten túli határ, a beérett mezők panorámája tűnik fel – egészen a szőlődombok és a hegyoldalak művészi jelzőkkel plasztikusan megrajzolt ívéig: „Látom a kerten túl a távoli határt, / a beért mezőket, / a kéklő hegyoldalakat, / az enyhe-zöld szőlődombokat.”

A harmadik strófa a mezei munka gyümölcseként beérő haszonnövények látványát hozza. A vizuális képek hanghatásokkal egészülnek ki, ezzel is érzékeltetve a lírai én rajongó természetszeretét: „Látom a zizegő zabvetéseket, / a zúgó kukoricásokat és a keréknagyságú / napraforgókat / a vetések

szélén. / Látom a learatott búzát, / az aranyló tarlót,
a keresztekkel / megrakott földeket. / Csak most volt
minden zsendülő vetés, / szárba szökkenő hajtás, /
kicsi támogatásra szoruló palánta. / Hallom a szél
finom citeráját / a zabfejeken. / Látom az egész felöltö-
zött, / megáldott és gazdag határt.”

A szakaszt szinesztetikus kép nyitja, amelyben
a látás és hallás érzete keveredik („Látom a zizegő

zabvetéseket / a zúgó kukoricásokat”), majd a szakasz
második felében hangsúlyosan tér vissza az auditív
kép („Hallom a szél finom citeráját / a zabfejeken”).
Ellentétek emelik ki itt is, mint az első versszakban,
a természet termő bőségét, egyben a természet örök
körforgását is sugallva. A valamikori „zsendülő vetés”,
„a szárba szökkenő hajtás”, „a támogatásra szoruló pa-
lánta” azonban az ember kétkezi munkáját is asszociál-
ja. A szakasz zárlatában pedig immár nemcsak
horizontálisan, hanem vertikálisan is tágul a kép.
A „Látom az egész felöltözött, / megáldott és gazdag
határt” sorspár egyértelműen a természet gazdagsá-
gának igazi forrására, a gondviselésre irányítja a figyelmet.

A 21 soros második szerkezeti egység a vers
arany metszésének a szintjén ellentétet megfogalmazó
fordulattal indul. A fordulat a gazdag termést hozó
növényvilággal a lírai én szegénységét állítja szembe:
„Csak én állok szegényen, / üresen e nagy gazdagság
közepett. / Csak én nem tudom, mit csináltam, / amíg
a gyenge vetésből / gazdag kalangya, / s egy szem
kukoricából / karvastagságú cső, / a finom virágból
mézédes alma lett. / A búza, amin áttapostam, többre
volt képes, / a fa, melyet viharok cibáltak, / nagyobb-
bat alkotott. / (Engem milyen viharok téptek?) / A ka-
tángkóró az út szélén, / amelyen átgázolt száz szekér
s állat, / lám – kéken virít.”

Az anaforikusan megismételt, fókuszszerepe révén
amúgy is hangsúlyos *csak én* még inkább kieme-

li az ellentétet. Majd szinte futamszerűen sorjázna a
természet örök körforgását felvillantó képek: „gyen-
ge vetésből / gazdag kalangya; egy szem kukoricából
/ karvastagságú cső; virágból mézédes alma”. A vi-
szontagságtól, ártalmaktól korántsem mentes vilá-
got mutatják be azok a megfogalmazások, amelyek
az ember, az állat vagy az elemi természeti erők által
megcsúfolt („A búza, amin áttapostam”; „A katáng-
kóró az út szélén, / amelyen átgázolt száz szekér s állat”;
„a fa, melyet viharok cibáltak”) növények regeneráló-
dását festik.

A szakasz zárlata zene-
kari tuttikiént a növényvilág
megújulásra képes voltának
dicséretét fokozza tovább.
Ezt erős hangsúlyokkal és
két sorra kiterjedő alliterá-
ciók összecsendítésével éri
el: „Minden megalkotta a
maga művét. / Minden. /
A fű is, a fa is, a katáng-
kóró is, / a palánta is.”

A szerkezeti egységet ön-
álló versszakba tördelt sor-
pár zárja, amely variációsan
ismétli meg az arany met-
zés szintjén felvetett be-
vezető gondolatot: „Csak én

állok tétován, üres kézzel. / Csak én, az ember, csak
én, csak én...”

A többszörös, keretező ismétlés tovább is lép az
első megfogalmazáson, amennyiben immár az egész
emberi nemre kiterjeszti a megfogalmazottakat. Az
ember valóban üres kézzel állónak gondolhatja ma-
gát a gazdag termésre képes növényvilág mellett,
még akkor is, tegyük hozzá, ha ő maga munkájával
segíti a természet termőre fordulását.

Végezetül hadd idézzem Izsák József találó sza-
vait, aki a költő *Versek* (1963) című gyűjteményes kö-
tetének bevezetőjében a következőket írja: „Mint
gyümölcsseit kínáló fa, Bartalis János tártszívúsége
a legnemesebb szeretetből fakad minden iránt, ami
a földön jó és szép, ami az emberek életét boldoggá
teheti. Lelkesültsége fáradhatatlan. Szinte az egész
mindenséget fűrészi meg érzékeinek telhetetlen má-
morában.”

Terebessy L. Föld: Földhinta